

са новим некополама и новим погребним обичајима кремација у урнама, који претстављају израз нових културних елементата са северним и централно-балканским пореклом. Ови типови некропола су присутни главно дужином главних комуникација, преко територије Македоније према југу, до Грчке. Крајем XI века пре Христа веома упадљиви су културни елементи халштатске културе. Већина њих, посебно керамика, је нови феномен не само у Вардарској долини него и на северу, у оквиру суседне т.з. културе Доња Брњица. Осим керамике срећу се и неки од најпопуларнијих халштатских форми, углавном накита: фибуле, торквеси, фалери, наруквике и др. Можемо очекивати да су ове елементе донели носиоци погребних обичаја под тумулима. Неке од ових манифестација тек у следећим вековима гвозденог доба постају присутније, прихваћеније и произвођене у широј територији Македоније. У сваком случају овај процес се наставио и према истоку, трасом пута касније познатог као *Via Egnatia*.

Сви ови културни импулси, као у погребним ритуалима тако и у материјалној култури, претстављају основне елементе у генези нове културе гвозденог доба Македоније, чије се коначно формирање може сместити крајем XI века пре Христа.

Martina Blečić Kavur, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

IZ IKONOGRAFIJE ŽELJEZNODOBNOG „BESTIJARIJA“ BALKANA: VEPAR

U radu će biti predstavljeno nekoliko sačuvanih prikaza vepra koji su pronađeni u arheološkim kontekstima željeznodobnih kultura središnjeg i zapadnog Balkana. Raspravljati će se o mogućoj ikonografiji vepra, njegovoj ulozi i percepciji, vizualiziranoj u nekoliko različitih formi, a koja je povezana sa željeznodobnim bestijarijem i mitologijom širega prostora Balkana. Vepar je u svojoj biti bio antipod svinji, imao je tako prvobitni značaj koji je simbolizirao čisti duhovni autoritet. S time povezano, njegovo je prikazivanje u različitim umjetničkim djelima sadržavalo ikonografsku poruku, a u interaktivnosti sustava znak-simbol bio je medij prenošenja izrazite ritualne vrijednosti kojom se obilježavao status vodećih, viših ili najviših članova zajednice. Upravo na prostoru južnog i srednjeg Balkana, u kompoziciji sa aplikacijama i ukrasima iz plemenitih metala ili egzotičnih materijala, a posebno zajedno s ilirskim kacigama, mogao je značiti najviši oblik insignie, zbog čega je morao imati znakovno javno odaslanu poruku o

економској, политичкој или духовној доминацији. У ешатолошкој идеји, могуће је његово даљње швацање у legendарним лововима, тј. у heroизацији те divinизацији покојника, па је stoga често interpretiran у контекстима arhajsке и klasične грчке и makedonske funerarne умјетности.

Ивана Меденица, Центар за археолошка истраживања Црне Горе,
Подгорица
Војислав Филиповић, Археолошки институт, Београд

ТОПОГРАФИЈА И ТИПОЛОГИЈА ТУМУЛА У ОБЛАСТИ ПИВЕ

Област Пива, која је назив добила по ријеци Пиви, захвата сјеверозападни дио Црне Горе и простире се на површини од 852 km². Рељефно, Пива представља пространу елиптичну висораван и највећим дијелом припада сливу ријеке Пиве, који обухвата широк простор сјеверне, западне и јужне подгорине Дурмитора, дио Сињајевине, Војника, Голије, Волујака и Планине пивске.

Пива спада међу археолошки најнеистраженије територије у Црној Гори. Најпознатији локалитет са ових простора је пећина Одмут, која се некада налазила на ушћу рјечице Врбнице у Пиву, а данас је потопљена водама Пивског језера. Период средњег вијека захваљујући писаним изворима нам је боље познат. На стјеновитом бријегу, који се издиже изнад саставака Пиве и Таре налазе се остаци града породице Косача, познатог под називом Соко град. Ископавања пећине Одмут и позносредњовековног комплекса на Шћепан пољу, једина су досадашња археолошка истраживања на територији Пиве.

Крајем 2010. године у организацији Центра за археолошка истраживања Црне Горе из Подгорице извршена су систематска рекогносцирања области Пиве и том приликом регистровано је више од 100 археолошких локалитета. Највећи број налазишта одређује се у период металних доба (тумули) и позног средњег века (некрополе са стећцима). У раду је приказан део резултата рекогносцирања који се односи на праисторијске тумуле. Укупно је регистровано 99 хумки на 36 локалитета. Извшене су детаљне топографске и типолошке анализе дистрибуције хумки, као и њихово прецизно картирање. Највећи број тумула има пречнике од 7 до 12 m, а скоро 70% хумки формиран је најчешће у комбинацији камена и земље. У погледу надморске висине примећују се два груписања. Прво у зони од 975 до 1075 m НМ и друго у зони 1310 до 1330 m НМ.